

"Evet, hırs, zîhayat âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î bir ferde kadar sû-i tesirini gösterir. Tevekkülvarî taleb-i rızık ise, bilâkis medar-ı rahattır ve her yerde hüsn-ü tesirini gösterir." Bu cümleleri açıklar mısınız?

Hırs, kainata konulan sebepler zincirini atlayarak, neticeye kısa yoldan ulaşma çabasıdır. Tarlayı ekmeden, sulamadan mahsulatı arzulamak gibi bir duygudur. Böyle bir duygu ise asla ve kata başarı elde edemez, daima mahrumiyete mahkumdur. Zira neticeyi almak için, neticeye takılmış sebepleri birer birer aşmak gerekiyor. Bunlardan birisini atlasa, netice hasıl olmuyor. Bu da neticeden mahrum kalmasına sebep oluyor.

Allah'ın kainata koymuş olduğu yasalara kimse uymaz ise, netice hasıl olmaz. Netice hasıl olmayınca da, içtimai ve insani alemde karmaşa ve kaos çıkar. Zengin olma hevesi ile birisi kısa ve haram yollara girse, mesela ticareti bırakıp, sermayesini faize yatırırsa, fabrikasını kapatıp, alengirli işlerle uğraşsa, meşru olan üretim ve ticaret biter. Üretim ve ticaret bitince, zulüm ve sömürü düzeni başlar ki, bunun zarar ve kötü etkisi zahirdir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

"Meselâ, tertib-i mukaddematta tefviz, tembelliktir. Terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine, kısmetine rıza kanaattir; meyl-i sa'yi kuvvetlendirir. Mevcuda iktifa, dûnhimmetliktir."(1)

Tevekkülün çerçevesi ve sınırları şu şekildedir: **Tertibi mukaddematta tefviz, tembelliktir**, hükmünün manası, bir şeye ulaşmakta vasıta olan sebeplerin terk edilip Allah'a havale edilmesine denilir ki, bu da tembellikten başka bir şey değildir. Mesela buğdayı elde etmek için Allah sebepleri tertip ile sıraya koymuş, önce tarlayı süreceksin, sonra tohumlayacaksın, sonra sulayacaksın, sonra ilaçlayacaksın vs... Bu tertiplerden birini atlasan ya da sana bakan bu işlerden birini Allah'a havale edip, ben tevekkül ehliyim desen, buğdayı alamadığın gibi, tembellik damgasını da yersin.

Zira Allah sana meşgale olsun diye sebeplerin hazırlanmasını ve uyulmasını mecbur kılmış, sen sebepler noktasında tevekkül edip, sebeplerin hazırlanmasını Allah'a havale etsen, hem neticeyi alamazsın, hem de tembel olursun.

Terettüb-ü neticede tevekkülün manası ise, insan kendine düşen kısmını tamamıyla yaptıktan sonra, yani yukarıda denildiği gibi buğdayı almak için gerekli

tüm sebepleri yerine getirdikten sonra, artık neticeyi Allah'tan beklemek gerekir. İşte buna tevekkül denir. Neticeyi Allah'a havale etmek gerekir. Zira insanın bu hususta yapacak bir şeyi kalmıyor. Bulutları toplamak, yağmur vermek, buğdayın kızarıp olgulaşmasını sağlamak için güneşi istihdam etmek... Bunlar insanın elinin ulaşacağı şeyler olmadığı için tevekkül gerekiyor. **Onun için sebeplerde değil, neticede tevekkül etmek gerekiyor.** Sebepleri yapmak çalışkanlık, neticeyi Allah'a havale etmek ise tevekkül oluyor. İkisi de güzel ahlakdan sayılmışlardır.

Özet olarak, hırs nasıl aleme ve insanlığa mutlak bir zarar ve kaos ise, tevekkül ve kanaat de tam tersi olarak, bir rahmet ve insicamdır.

(1) bk. [Sünuhat, Unsuriyetin Hikmeti.](#)